

Мина М. Ђурић

ИЗМЕЋУ НАБОРА ГВОЗДЕНЕ ЗАВЕСЕ

(Весна Голдсворти: *Гвоздена завеса: љубавна прича, с енглеског превела Наташа Тучев, Геопоетика издаваштво, Београд, 2022*)

Како може да се схвати историја Гвоздене завесе ако је траг жељеног живота остао немогућ међу њеним наборима? Колико се конструкти предвиђени одређеним идеолошким системима разрушавају трагедијом судбина којима су ти системи наметнути? Да ли је улога преводиоца међу различитим друштвеним опредељењима са две стране Гвоздене завесе рола потенцијалне уходе или културног посредника? На ова питања, кроз брижљиво у детаљима грађен амбијент осамдесетих година 20. века, дубокопроживљене одговоре даје *Гвоздена завеса: љубавна прича*, нови роман Весне Голдсворти.

Пред читаоцима се налази бравурозно вођен литерарни оглед о друштвеним системима источноевропског социјализма и западноевропског капитализма, у коме се прелама и белетристичко искуство пређашњих дела Весне Голдсворти, као и имаголошких истраживања из ауторкине књиге *Измишљање Руриџаније: империјализам машинџе*. Кроз роман о два породицама с обе стране Гвоздене завесе – породици Урбански и Конор – и о (не)могућој љубави њихових потомака – Милене Урбанске, преводиоца с енглеског језика у једној источноевропској земљи, и Џејсона Конора, енглеског песника који константно наглашава своје ирско порекло, нуде се погледи на културу другог кроз наборе Гвоздене завесе. Опцртане визууре породичног романа откривају колико је прича о друштвеним и идеолошким диференцираностима Истока и Запада, између контроле, статуса моћи и непрекидног преиспитивања у социјалистичком режиму, само наизглед контрадикторна могућностима остваривања потпуне среће у односу на осећај привидне слободе, уз пригушени, али константно присутни опортунизам капиталистичког уређења. Трагедија поражене љубави између судара с бедом слободног капитализма и с неравнотежом елитизованог социјализма, при чему роман показује да је суштинска неограниченост избора у оба примера заправо немогућа, актуелизује многа социолошка, културолошка, идентитетска питања супротстављених страна Гвоздене завесе, али и сагледавање (не)моћи књижевности и уметности у таквом свету.

У том контексту роман *Гвоздена завеса: љубавна прича* Весне Голдсворти покреће многобројна интригантна проматрања у вези с тим да ли је преводилац енглеског језика у социјалистичкој земљи у време Гвоздене завесе културни медијатор или вечити егзилант у друштву и, коначно, животни изгнаник, може ли превод преко Гвоздене завесе икад бити схваћен као чист ларпурлартизам, да ли је рецепција западноевропске поезије безопасан и смислено остварив приступ социјалистичке земље на европску сцену, може ли преводилац социјалистичке земље пословати мимо информативне службе у западноевропским системима, колико је заснована борба социјализма про-

тив империјализма буржоазије, ако се суштински и он не одриче привилегија, може ли ико сем младости која не пристаје на тескобу предака нити потомака функционера да буде заиста социјално и капиталистички слободан, како опстаје култура у покушајима изградње утопијских пројеката друштвене унификованости и сталне ангажованости. Кроз љубавну одисеју, друштвени ескапизам и покушај егзила Милене Урбанске и, донекле, Џејсона Конора, осликава се колико су механизми од којих се из једног идеолошког система бежи управо механизми који на приватном пољу у другој земљи разоткривају парадокс истине: да је жеља за слободом избора, сродничком толеранцијом у разумевању ближњег и могућностима демократичких међусобних усавршавања мимо тежње ка прагматизму напредовања на друштвеној лествици суштински незаслужених привилегија заправо само илузија.

Посебна драж дела Весне Голдсворти је и у томе што се колоплет ових сложених питања испреда кроз разгранату мрежу симболичких значења датих и кроз, нпр., музичке референце у роману, при којима се издваја неповерење у могућност истинске рецепције Бетовенове „Оде радости“, као конструкта тоталитета који непрекидно измиче, англосаксонска популарна музика као противтежа паноптикуму социјализма и породичној наклоности опери која изазива депресију на сваком почетку нове сезоне, теме *Евиџе* као израз имплицитне револуционарности, иронични звук „Интернационале“ у гласовима младих, певање чувене нумере Битлса као народног британског напева, којем на вечери поетског фестивала терцирају руски и бугарски глас, бојазан да ће Британац, који је заправо ирског порекла, певати на бис, социјалистичка јачина брачности родитеља грађена на сусрету поводом „Травијате“, британска поп музика у божићној атмосфери наследника у Лондону, што се све позиционира и између одређења које подразумева *не обожавајши зајадно, а не прихваћајши да се буде исшочан* – односно трајати непрекидно у немогућем набору Гвоздене завесе.

Роман Весне Голдсворти представља и продубљен дијалог с неким од врхунских дела српске, (јужно)словенских и светске књижевности 20. века. Милене Урбанске у преиспитивањима да ли је љубав могла да спасе вољеног Мишу од болне неслободе у систему, и трагичке одлуке да уместо друштвене игре монопола изабере руски рулет, претпоставља улоге преплета јавног и приватног у тежини колебања сродим онима које има Селимовићев Нурудин. У призорима границе сликаним од Андрићевих дела до Павићеве збирке приповедака *Гвоздена завеса*, роман Весне Голдсворти нуди сложене могућности детективске истраге у вези с тим која је то *наша земља* социјалистичког блока у питању, док претпоставке има ли простора за безазленост смеха у овом делу показују гротеску обележја Кундериног приповедања о опасности шале у једном систему. Опис Лондона као земље источноевропског егзила омогућује вишеструки дијалог Весне Голдсворти са Црњанским, док, уз многе друге цитате у оквиру мота при почецима поглавља, или референце попут читања дела Вирџиније Вулф као дисидентског чина, и конрадовски пресликан доживљај унутрашњости Британије активира питања империјализма и илузије слободе, додатно маркирана џојсовским и кишовским виђењем тоталитарних система који *прождиру свој окош*.

Многобројне везе са Џојсом у делу *Гвоздена завеса: љубавна прича* показују избор Весне Голдсворти у вези са конституисањем романа о улози књижевности у личним

револуцијама, поверењем у протезност дијалога култура као једином могућем отклањању свих завеса, у мелодиозност језика и интелектуално стваралачко бивање као доказ трајања већег од сваког политичког тријумфа, од кога се бежи као од трача у епифанији клаустрофобије. Џојс не само да је на плакатима студентске собе Лондона, где су још неки ствараоци ирског порекла, већ је присутан кроз читав калеидоскоп имена и идентитета у роману – Милена Урбанска постаје удајом у Лондону Мили Конор, а Мили Блум је у роману *Уликс* Леополдова ћерка, за коју овај осећа изузетну везаност и извесну носталгију кад схвата да она стасава, што на сложене начине осликава и однос Станислава Урбанског према Милени, у њеној вољи да се одлуке формирају мимо очевог назора. С друге стране, Џејсонова жеља да нерођена ћерка носи име Ливија Плурабела показује очиту наклоност ауторке многојезичном одређењу текстовног идентитета *Финејановој бдења*, као и тежњу за евокацијом снаге женског принципа. Бирати Џојса као поетичког саговорника у овом роману значи представити причу о немогућности суштинског изгнанства из постојбине, као и континуирану дискусију у вези с митом, при чему је уместо одисејског у делу Весне Голдсворти у подтексту дат мит о Аргонаутима и трагању за златним руном. Другачије дефинишући ту вредност, за њом и Џејсон све време непрекидно трага и кроз источноевропске, и кроз западноевропске системе, само привидно одржавајући утисак борбе за једнакост, која је увек, у ствари, била елитистичка. При томе се показује да се алтернативни систем гради заправо на темељима система који жели да се промени, чија супротност не подржава потпуну слободу мимо датог система већ његов прежитак који се парадоксално развија у идеји његовог непрекидног негирања. То је у роману поетски разрешено у паралелама понављања толико различитих, а у неким сегментима ипак сродних породичних судбина на Истоку и Западу и оних који их повезују, и, коначно, између источне неизбежности читања судбине и западне тежње ка писањем слободне воље у симболици рођења близанаца.

Док делује да би роман могао имати и наставке и нове обрте, *Гвоздена завеса: љубавна љрича* Весне Голдсворти кроз литераризовану параболу проистекла из бурног тока прошлости разобличава и многе проблеме система савременог доба, промишљено и убедљиво ситуирајући наслеђе (јужно)словенских књижевности у контексту канона актуелне светске литературе.